

באור אשכּם ובזיקות בערתם מידי היתה זאת לכם
למעצבה תשכּבון.

הן על כפיים חקותיך

חזוּגִיק נְגִי גִיז

א שמעו אלי רדפי צדק מבקשי ה' הביטו אל צור
חצבתם ואל מקבת בור נקרתם. ב הביטו אל אברהם
אביכם ואל שרה תחוללכם כי אחד קראתי ואברכהו
וארבהו.

ג כי נחם ה' ציון נחם כל חרבתי וישם מדברה פּעדן
וערבתה כגן ה' ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול
זמרה. (ישעיהו מט, יד – ישעיהו נא, ג, הפטרת הנחמה השניה)

2 "עולה" - ענינו ולד רך כמו מפי עוללים ויונקים (תהלים
ח') (מצודת ציון טו)

3 א "מהרסיך" - המהרסים והמחריבים אותך יצאו ממך
ר"ל הרשעים שבקרברך הם סבבו ההריסה והחורבן ולא
מאתי יצאה הרעה.
"מהרו בניך" - יותר מהרה שכחו בני ציון את ארצם
משאשכּח אני. (מצודת דוד יז)

ב "מהרו בניך", אם היו בניך ממהרים לשוב בתשובה אז
"מהרסיך ומחריביך ממך יצאו" כבר היו יוצאים אויביך אשר
הרסו אותך ממך זה מימים רבים, אם היו בניך רוצים, ואם
מהרו לשוב מחטאתיהם. - אבל העבר אין, עתה.
(מלבי"ם, מט, יז)

4 "כי חרבותיך וגו'" - ר"ל כי דאגת חרבותיך ושוממותיך
וגו' לא תדאגי עוד כי עתה יהיו כולם מיושבות עד שתהיה
צרה ודחוקה מרוב יושביה. (מצודת דוד יט)

5 "ואם שבי" - וכי אפשר להמלט מידו את השבי ששבה
את יעקב הצדיק.
"היוקח" - רצה לומר כסבורים אתם לומר וכי אפשר לקחת
מיד עשו הגבור את המלקוח ששלל.
(מצודת דוד כד)

6 "נתן לי לשון למודים" - ישעיהו היה אומר ה' שלחני ונתן
לי לשון הראוי ללמד כדי לדעת לעות את העייפים וצמאים
לשמוע את דברי הקב"ה. (רש"י, ג, ד)

7 "שאי נא סביב עיניך", אל תביטי אל צד אחד רק סביב
סביב כי בא הקיבוץ פתאום מארבע רוחות השמים, וראי
איך "כלם נקבצו באו לך" והם שני דברים מפליאים.
א) הקבוץ מן הפיזור הגדול, וזה כולם נקבצו.
ב) שיבתם לירושלים מן מרחק רב כזה וזה באו לך. אבל אל
תדאגי לאמר והלא בית אלמנותי קטן וצר ואיך יכיל הבנים

1 ותאמר ציון עזבני ה' ואדני ששכחני. טו התשכּח אשה
עולה מרחם בן בטנה גם אלה תשכּחנה ואנכי לא
אשכּחה. טז הן על כפיים חקותיך חומותיך נגדי תמיד. יז
מהרו בניך מהרסיך ומחריביך ממך יצאו. יח שאי סביב
עיניך וראי כלם נקבצו באו לך חי אני נאם ה' כי כלם
כעדי תלבשי ותקשרים כפלה. יט כי חרבתיך ושממתיך
וארץ הרסתיך כי עתה תצרי מיושב ורחקו מבלעיך. כ
עוד יאמרו באזניך בני שפליך צר לי המקום גשה לי
ואשבה. כא ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה ואני
שכולה וגלמודה גלה וסורה ואלה מי גדל הן אני
נשאתי לבדי אלה איפה הם.
כב כה אמר אדני ה' הנה אשא אל גוים ידו ואל עמים
ארים נסי והביאו בניך בחצן ובגתיך על כתף תנשאנה.
כג והיו מלכים אמניה ושרותיהם מיניקתיך אפים ארץ
ישתחוו לך ועפר רגליך ילחכו וידעת כי אני ה' אשך
לא יבשו קוי.

כד היקח מגבור מלקוח ואם שבי צדיק ימלט. כה כי כה
אמר ה' גם שבי גבור יקח ומלקוח עריץ ימלט ואת
יריבך אנכי אריב ואת בניך אנכי אושיע. כו והאכלתי
את מוניך את בשרם וכעסיס דמם ישכרו וידעו כל
בשר כי אני ה' מושיעך וגאלך אביר יעקב.

א כה אמר ה' אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתי
או מי מנושי אשר מכתתי אתכם לו הן בעונותיכם
נמכרתם ובפשעיעכם שלחה אמכם. ב מדוע באתי ואין
איש קראתי ואין עונה הקצור קצרה ידי מפרדות ואם
אין בי כח להציל הן בגערתי אחרים ים אשים נהרות
מדבר תבאש דגתם מאין מים ותמת בצמא. ג אלביש
שמים קדרות ושק אשים פסותם.

ד אדני ה' נתן לי לשון למודים לדעת לעות את יעף
דבר יעיר בבקר בבקר יעיר לי און לשמע כלמודים. ה
אדני ה' פתח לי און ואנכי לא מריתי אחר לא נסוגתי. ו
גוי נתתי למפים ולחיי למרטים פני לא הסתרתתי
מפלמות ורק. ז ואדני ה' יעזר לי על כן לא נקלמתי על
כן שמתי פני פחלמיש ואדע כי לא אבוש. ח קרוב
מצדיקי מי יריב אתי נעמדה יחד מי בעל משפטי יגש
אלי. ט הן אדני ה' יעזר לי מי הוא ירשיעני הן כלם
כפגד יבלו עש יאכלם. י מי בכם ירא ה' שמע בקול
עבדו אשר הלך חשכים ואין נגה לו יבטח בשם ה'
וישען באלהיו. יא הן כלכם קדחי אש מאזרי זיקות לכו

דכתיב: (ישעיה מ"ט) גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך.
(איכה רבה, ה, כ)

10 ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני היינו עזובה היינו שכוחה אמר ר"ל אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אדם נושא אשה על אשתו ראשונה זוכר מעשה הראשונה אתה עזבתני ושכחתי אמר לה הקב"ה בתי י"ב מזלות בראתי ברקיע ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלשים חיל ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים והטון ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרטון ועל כל קרטון וקרטון בראתי לו שלשים גסטרא ועל כל גסטרא וגסטרא תליתי בו שלש מאות וששים וחמשה אלפי רבוא כוכבים כנגד ימות החמה וכולן לא בראתי אלא בשבילך ואת אמרת עזבתני ושכחתי התשכח אשה עולה אמר הקב"ה כלום אשכח עולות אילים ופטרי רחמים שהקרבת לפני במדבר אמרה לפניו רבש"ע הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך שמא לא תשכח לי מעשה העגל אמר לה גם אלה תשכחנה אמרה לפניו רבש"ע הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך שמא תשכח לי מעשה סיני אמר לה ואנכי לא אשכחך והיינו דא"ר אלעזר א"ר אושעיא מאי דכתיב גם אלה תשכחנה זה מעשה העגל ואנכי לא אשכחך זה מעשה סיני. (ברכות, לב, ע"ב)

11 ותאמר ציון עזבני ה' כו' שלשים חיל כו'. ועל כל גסטרא וגסטרא שלש מאות שלשים וחמשה אלפי רבוא כוכבים וכולם לא עשיתי אלא בשבילך ואת אמרת עזבני ושכחתי... והנה ישראל מונים ללבנה, ע"כ ביאר שכל מדריגות הבריאה ומשטרה היא ערוכה רק [כ] שרוח ישראל מרומם אותה, ואי אפשר כלל לעזוב רוח ישראל מכללות השלימות כי מהרה יפול כל בנין האושר האנושי. **כי רק ע"י ישראל, תכונתם ודברי ימיהם נבנה כל אור העולם.** כוכבים כנגד ימות החמה. תליית הכוכבים מורה ג"כ על **ישראל שנמשלים לכוכבים, מפני שכשם שהם מושלמים מצד עצמם כן הם משלימים חלקי המציאות הרחוק,** כערך הכוכבים שהם עולמות מלאים, ואינם ניכרים לפי מעלתם כ"א ע"י עומק חכמה והוספת שלימות של דורות רבים. כן ערכם של ישראל אינו ראוי להחקר וא"א לאו"ה לעמוד עליו כ"א ע"י הוספת הרבה שלימות והתפתחות ברב הימים.

והכוכבים הם כנגד ימות החמה, להורות שהשלימות שיהי' נשפע על אוה"ע המונים לחמה יבא הכל ע"י ישראל, וישא תמיד עליו, גם בשלימותו והגיעו לתכליתו, חותמן של ישראל וגדולתן. א"כ איך תאמר עזבתני ושכחתי, והנך עתידה להיות לאור גוים לא באופן פיזור והתבטלות כ"א "קומי אורי כי בא אורך וכבוד ד' עליך זרח", וע"י גודל אורך ינהרו כל אפסי ארץ. **והשיבה בחשך היא סבה לאור ד' להיות מופיע עליך ועל ידך על כל העולם כולו.** וחלילה לך לחשוב שתבטל לאומיותך ע"י תעודתך לטובת כלל המציאות, ומבואר במקרא "ונלוו גוים רבים אל ד' והיו לו לעם" וע"ז מסיים "וידעת כי ד' צבאות שלחני אליך", **שעיקר השליחות ותכליתו הוא אליך.** וככתוב שגם אז בהתמלא התכלית מ"מ "ונחל ד' את יהודה חלקו על

הרבים האלה, גם מזה אל תדאגי, "חי אני נאום ה' כי כלם כעדי תלבשי" ימליץ התמלאות המקום החרב מיושבים כאילו הארץ תתלבש בלבוש שהיא יושביה המכסים אותה, כמ"ש לבשו כרים הצאן, כי המקום השמים הוא ערום וחשוף שת, ועת יתישב יתלבש ויתעטף לכסות מערומיו, אמנם עת שאחר שכבר התלבש ממלבושיו והוא אחר שכבר התישב המקום באו עליו עוד יושבים נכבדים שרים וחכמים, ימליץ שהמקום ילביש עוד עדי על מלבושיו, כי אלה יעדו את מלבושיו הקודמים ואמר שכולם תלבשי כעדי כי כולם יהיו לה לכבוד ולתפארת, וגם "תקשרים ככלה", כמו שהכלה שומרת קשוריה שהוא העדי שנתן לה החתן על ידה לשם קדושין בל יאבדו ממנה, כי הם אות הקישור בינו ובינה, כן תקשרי אותם עליך בקשר אמיץ לבל יצאו עוד ממך שנית, כי הם אות האירוסין ביןך ובין אלהים, אשר על ידם ארס אותך באמונה. (מלבי"ם, מט, יח)

8 "ואמרת בלבבך", אז תשאל שלש שאלות, ומדמיה במשל אשה שמתו לה כל בניה והיתה גלמודה אח"כ בלא בעל, וגולה ממקום למקום ולא מצאה מנוח לכף רגלה כי אין איש מאסף אותה הביתה, ואח"כ באו אליה בנים מעבר הים, אשר התיחסו אליה שנולדו ממנה, ואז תשאל שלשה השאלות הנאמרות פה.

(א) "מי ילד לי את אלה ואני שכולה וגלמודה". שתחלה תשאל על מניעות הלידה, שא"א כלל שנולדו הבנים האלה ממנה, אחר שהיתה "שכולה" שמתו כל בניה, וגם היתה "גלמודה" אח"כ בלא בעל, ואיך נולדו הבנים האלה לה.

(ב) "גלה וסורה ואלה מי גדל" תשאל על מניעת הגידול, שגם לו יצוייר שילדתי בנים מי גדלם ואומן אותם הלא אני הייתי גולה וסורה, והוא שהייתי "גלה" ממקומי, וגם במקום שהייתי לא הניחו לי לשבת במנוחה רק הייתי "סורה" ממקום למקום, וא"כ אלה מי גדל.

(ג) "הן אני נשארתי לבדי אלה איפה הם", תשאל על מניעת ביאתם לפה, גם לו יצוייר שנולדו ממני ונגדלו מעצמם מי הביאם לפה למקומי, הלא אני נשארתי לבדי, רחוק מהם, ואלה מאפוא הם, מאיזה מקום באו ומי הביאם לפה. (והנמשל כי ירושלים היתה שכולה שנהרגו בניה והלכו שבי לפני צר, ומאז ישבה גלמודה, וא"כ תתפלא מי ילד לה בנים, כי חשבה שכל בניה נהרגו ונשבו. שנית תשאל גם אם נשארו אז קצת מהם, הלא היו גולים ומדולדלים ומי גדלם אלפים שנה ואיך לא ספו תמו מן בלהות. שלישית תשאל, ואף אם נתקיימו עד עתה מי קבץ פזוריהם ומי הוציאם חפשי ויביאם לציון). (מלבי"ם, מט, כא)

9 למה לנצח תשכחנו אמר רבי יהושע בר אבין ארבעה דברים אמר ירמיה: מאיסה וגעילה עזיבה ושכיחה. מאיסה וגעילה דכתיב: (ירמיה י"ד) המאוס מאסת את יהודה אם בציון געלה נפשך. והושב על ידי משה, דכתיב: (ויקרא כ"ו) לא מאסתים ולא געלתים. עזיבה ושכיחה דכתיב: למה לנצח תשכחנו תעזבנו לאורך ימים. והושב ע"י ישעיה,

אדמת הקודש ובחר עוד בירושלים " להוציא הטעות שאחרי שלימות האנושי אין צורך בקיום האומה בצביונה המיוחד לה, לא כן, כי ברית עולם שלא ימוט הוא, וכל השלימות הכללי לא יבנה ולא יתקיים ולא יתעלה במעלתו כ"א ע"י זריחת שמשן של ישראל. (עין איה, ברכות א, פרק חמישי, פג)

12 אמר רבי ברכיה אף כנסת ישראל שאלה שלא כהוגן והקב"ה השיבה כהוגן שנא' (הושע ו, ג) ונדעה נרדפה לדעת את ה' כשחר נכון מוצאו ויבוא כגשם לנו אמר לה הקב"ה בתי את שואלת דבר שפעמים מתבקש ופעמים אינו מתבקש אבל אני אהיה לך דבר המתבקש לעולם שנאמר (הושע יד, ו) אהיה כטל לישראל ועוד שאלה שלא כהוגן אמרה לפניו רבש"ע (שיר השירים ח, ו). שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך א"ל הקב"ה בתי את שואלת דבר שפעמים נראה ופעמים אינו נראה אבל אני אעשה לך דבר שנראה לעולם שנאמר (ישעיהו מט, טז) הן על כפים חקותיך. (תענית ד, ע"א)

13 עוד אמרו שם (תענית): "ועוד שאלה שלא כהוגן, אמרה לפניו: רבונו ש"ע, 'שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך' (שיר השירים ח, ו), אמר לה הקב"ה: בתי, את שואלת דבר שפעמים נראה ופעמים אינו נראה, אבל אני אעשה לך דבר שנראה לעולם, שנאמר: 'הן על כפים חקותיך' (ישעיהו מט, טז)", ומאמר ויכוח זה ג"כ יתבאר קרוב לדרך המאמר הקודם, אלא שהוא עסוק במקצע אחר.

ונבאר תחילה ענין "כחותם על לבך" ו"חותם על זרועך". הנה נודע כי להשי"ת יש סוד עם ישראל והנהגתם, ולו ית' נתכנו עלילות (עפ"י שמואל-א ב, ג) ומנהיג בחכמתו בסיבובים גדולים שיבא אל תכלית הנכבדה המכוונת ממנו ית'.

וכשישראל נושאים עין להסתכל בעוצם התכלית הגדולה ההיא, אע"פ שאין מכירים אותה בפרטיותה, מ"מ ודאי נקל להבין כי היא גדולה וקדושה עד אין חקר, ומאחר שכל תכלית יש לה אמצעיים, ע"כ ישנן ודאי פעולות מיוחדות גדולות שהן מיוחדות לסבב את התכלית הגדולה הזאת. ומתוך עוצם התשוקה אל זו התכלית, ישראל מבקשים שיכין השי"ת את דרכינו באופן שנהי' קולעים אל זו התכלית ונשיג אותה. גם אנו מבקשים שנהי' אנחנו מסייעים אל הפעולות הגדולות שהן מסבבות את זו התכלית.

והפעולות הגדולות הן הכלליות ודאי, שע"י פעולה כוללת מתראה התכלית איך היא מתקרבת עי"ז, אבל הפעולות הקטנות הפרטיות א"א לאדם להשיג איך הן עולות כולן אל התכלית הכללית. והנה הזרע היא מיוחסת אל הכח הכללי, לכללי פעולות, והכפים הן מיוחסות אל הפעולות הקטנות הפרטיות. והנה טבע החשק הוא תמיד להיות קרוב אל התכלית דהיינו להשיג את התכלית במדעו, ולעשות הפעולות הכוללות שבעיניו יראה איך התכלית יוצאת מהן, כי על אהבת תכלית טובה א"צ חכמה ולא סבלנות, ועיקר הסבלנות הוא לסבול את טורח כל האמצעיים הקטנים והרחוקים כדי שיבא אל התכלית. והנה התכלית העליונה היא סוד נסתר לא יתגלה כ"א לעתו,

גם הפעולות הגדולות שמסבבות את התכלית בגלוי ג"כ לפרקים הן מתגלות, ועל זה אין לבנות בנין השתדלותו ושיתופנו בעסק התכלית. אבל הקב"ה רוצה בכבודו, ומסר באמת בידינו הכח להביא את התכלית שצפן לנו, אבל לא שנחכה רק על הפעולות הכוללות כ"א בכל פעולה פרטית של שמירת התורה והמצוה בזה נתקרב אל התכלית ונקרב את ישועתנו, וכל פרוטה מצטרפת לחשבון גדול (סוטה ח, ב).

וזהו ששאלה כנס"י שלא כהוגן לאמר: "שימני כחותם על לבך", הכונה שאשיג בשכלי התכלית הצפונה בלבך מעיני, "כחותם על זרועך" שאצליח במעשי לעשות הפעולות הכוללות המביאות לידי תכלית זו. אמר לה: "בתי, את שואלת דבר שפעמים נראה", גילוי התכלית א"א כ"א בהיות בעולם אנשי רוח הראוים לזה, וכן הפעולות הכלליות לא בכל עת יזדמנו, "אבל אני אעשה לך דבר שנראה לעולם", כי כל הפעולות הפרטיות של כל המצות כולן וכל המדות הטובות שע"פ התורה, קשרתין בלולאות שיביאו כולן את התכלית שאתה נוסד עליה. וז"ש: "הן על כפים" דהיינו על פעולות הפרטיות שבפעל כפים בתורה ובמצות, "חקותיך", "חומותיך" (ישעיהו מט, טז) ובנייך אינם באים אלי מזמן לזמן בזכרון באופן שאסתפק רק בפעולות הכלליות שהן באות לפרקים, אבל הם "נגדי תמיד" (שם) ותמיד אני עסוק בבנינים, והם נבנים ע"י פועלי כפים הפרטיות שלך במצותי של תורה. לכן אל תבקש דוקא גדולות וכלליות, כי כל הדברים הקטנים הם תמידים ומועילים לתכליתך, כל פרוטה של צדקה, כל לימוד תורה, כל תפילה הגונה וכל מדה טובה שבכל אדם מישראל, הם מקושרים בקשר גדול לבנות את בית ישראל. וזו התכלית אפשר לך השגתה ג"כ ע"י בחינת טל מאת ד', בהכנעה ג"כ, לא דוקא בבקשת גדולות המשיאות לקטרוג, כי "בשובה ונחת תושעון" (שם ל, טו).

(מאורות הראי"ה לירח האיתנים, דרשות לשבת תשובה, ג)

**הישיבה בחשך היא סבה
לאור ד' להיות מופיע עליך ועל ידך
על כל העולם כולו**